

K R O N I K A

**K významnému životnímu jubileu
profesora Rudolfa Šrámk**

Dne 15. ledna 2014 oslavil své osmdesáté narozeniny prof. PhDr. Rudolf Šrámek, CSc. Jubilanta není jistě třeba představovat žádnému českému bohemistovi, neboť s jeho dílem se nevyhnutelně setkal každý z nich přinejmenším tehdy, když nahlédl do *Českého jazykového atlasu* nebo do svazků *Místních jmen na Moravě a ve Slezsku*. Na profesora Šrámk ovšem vzpomínají a jeho působení dodnes oceňují i tisíce studentů, kteří prošli jeho onomastickými a dialektologickými semináři na brněnské Masarykově univerzitě. A jméno profesora Šrámk není neznámé asi široké české a moravské veřejnosti, která dlouhá léta zaujatě naslouchala pravidelnému pořadu brněnského rozhlasu s všeobecně vžitým a zlidovělým názvem *Hezky česky*. Připomeňme tedy životní i vědeckou dráhu tohoto významného představitele evropské onomastiky, abychom znovu ocenili přínos a inspiraci, kterou nám nabízí.

R. Šrámek se narodil v Ostravě a dětství a mládí prožil v blízkých Hošťálkovicích, v nářečně velmi bohaté oblasti, což bezesporu později ovlivnilo jeho odborné zaměření a podnítilo jubilatův zájem o dialektologii. V roce 1958 ukončil studia češtiny a ruštiny na filozofické fakultě Masarykovy univerzity, odkud si odnesl i hluboké znalosti ze srovnávací jazykovědy, slavistiky a germanistiky. Mezi jeho učitele patřili významní bohemisté jako Josef Kurz, Arnošt Lamprecht, František Trávníček a především Vladimír Šmilauer, pod jehož vedením se R. Šrámek odborně zaměřil na onomastiku. V roce 1964 obhájil kandidátskou disertaci nazvanou *Místní jména na severovýchodní Moravě*. Dialektologii se potom věnoval dlouhá léta svého působení v dialektologickém oddělení Ústavu pro jazyk český ČSAV, kam nastoupil hned po absolutoriu a které zůstalo jeho působištěm po celých následujících 35 let až do roku 1993. Po celou dobu svého působení v Ústavu pro jazyk český externě vyučoval na několika fakultách, na filozofické a pedagogické fakultě brněnské univerzity i na pedagogické fakultě v Ostravě. V roce 1993 přešel na plný úvazek na pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně a stanul v čele tamější katedry českého jazyka jako její vedoucí. Tuto funkci úspěšně vykonával až do roku 1996, kdy se stal proděkanem. Během svého působení na pedagogické fakultě Masarykovy univerzity získal docenturu (1994) a byl jmenován profesorem (1996).

Již v době svých studií se R. Šrámek orientoval na onomastiku, která zůstala hlavně, i když zdaleka ne jedinou oblastí jeho odborných zájmů¹. Pro jeho přístup k odborné práci nejen na poli onomastiky byla již od počátku typická zevrubná znalost konkrétního jazykového materiálu, jeho pečlivý rozbor a metodologicky velmi cenná interpretace, syntetizující později v originální a přínosnou modelovou teorii vztahů onymických objektů k pojmenovateli. Tu představil mj. ve statích *Toponymické modely a toponymický systém a Slovo a slovesnost* (1972, 1976)². Tyto důležité stati by jistě nevznikly bez důkladné jubilantovy obeznámenosti s onomastickým jazykovým materiálem a erudice při jeho zpracovávání a hodnocení, již nabyl během spolupráce s L. Hosákem na velkoryse pojatém dvousvazkovém slovníku *Místní jména na Moravě a ve Slezsku* (1970 a 1980)³, který se stal rovnocenným doplňkem *Místních jmen v Čechách* od A. Profouse. R. Šrámek se také spolupodílel na vytvoření toponymických slovníků *Zeměpisná jména Československa* a *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (1997, 2004)⁴, užitečných nejen pro odbornou veřejnost. Onomastické dílo prof. Šrámka pak vrcholí v jeho monografii nazvané *Úvod do obecné onomastiky* (1999)⁵, která těží z předchozích prací a propracovává obecná teoretická východiska a zákonitosti onomastiky a také naznačuje další možné směry, možnosti a perspektivy onomastických zkoumání. Monografie získala v roce 2001 cenu rektora Masarykovy univerzity.

Druhou stěžejní oblast jubilantovy vědecké činnosti představovala již od počátku jeho odborné dráhy česká a srovnávací slovanská dialektologie. Jako pracovník dialektologického oddělení Ústavu pro jazyk český ČSAV se R. Šrámek podílel sběrem jazykového materiálu i koncepčním přínosem na tvorbě jednoho z nejvýznamnějších počínů české dialektologie, který je respektován i v zahraničí, *Českého jazykového atlasu*. Prof. R. Šrámek byl také od roku 1988 českým zástupcem v mezinárodním projektu Karpatského dialektologického atlasu a stál v čele mezinárodního projektu Slovanského onomastického atlasu, postaveného na principech jeho modelové teorie se strukturálním a systémovým pohledem na místní jména. Prof. Šrámek také jako od-

borník na slavismy od r. 1991 spolupracoval s komisí pro přípravu rakouského dialektologického slovníku dolních Rakous, byl expertem pro bohemismy v slovníku sudetské němčiny (1992) a posuzoval slavismy v hydronymickém slovníku severního Německa. Oblast jeho odborného zájmu se tak z dialektologie přirozeně rozšířila na sféru česko-německého jazykového kontaktu.

Práce prof. Šrámka a jeho odborný přínos zvláště na poli onomastiky jsou vysoce oceňovány doma i v zahraničí. Svědčí o tom také celá řada přednáškových pobytů, uskutečněných na pozvání, např. v Berlíně, Lipsku, Řeznu, Vídní, Opoli, Krakově, Amsterdamu, Helsinkách, Innsbrucku... Prof. Šrámek také zastával či zastává celou řadu řídicích a organizačních funkcí spojených s vědeckým provozem na poli onomastiky: byl členem předsednictva (1993–1996) a viceprezidentem (1996–1999) International Council od Onomastic Sciences, místopředsdou Mezinárodní komise pro slovanskou onomastiku při Mezinárodním komitétu slavistů a předsdou komise pro Slovanský onomastický atlas (od roku 1973), předsdou Onomastické komise AV ČR (1982–2002) aj.

Prof. Šrámek je též členem vědeckých rad několika vysokých škol a členem oborové rady pro obhajoby doktorandského studia pro obor český jazyk na filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Pod jeho vedením vznikly stovky kvalitních dialektologických a onomastických zaměřených diplomových prací, systematicky mapujících jazykovou situaci na Moravě a ve Slezsku, a množství prací doktorandských. Na osobnost prof. Šrámka vzpomínají tisíce studentů, v nichž dokázal vzbudit živý zájem nejen o onomastiku a dialektologii, ale také o otázky jazykové kultury, o hodnoty ukryté v kulturním jazyce, v jeho přirozeném, nenásilném vývoji, čerpajícím z jeho historie i dialektů. Zaujetí, s nímž prof. Šrámek sleduje a reflektuje tato témata i v kruhu svých kolegů a členů (nejen) bohemistické akademické obce, je podněcující a osvěžující pro mnohé z nás.

Přejeme tedy prof. Rudolfu Šrámkovi do dalších let neutuchající elán a svěžest, pevné zdraví a dobrou mysl, z nichž by mohl ve své všestranné tvůrčí vědecké a pedagogické činnosti nadále čerpat – ku prospěchu bohemistiky a nás všech.

Hana Borovská, Brno

¹ Srov. J. M. Tušková, I. Kolářová, *Bibliografie Rudolfa Šrámka za léta 1956–2008*. Brno 2008.

² R. Šrámek, *Toponymické modely a toponymický systém*, „Slovo a slovesnost” 33, 1972, s. 304–318 a Týž, *Slovo a slovesnost*, „Slovo a slovesnost” 37, 1976, s. 112–120.

³ L. Hosák, R. Šrámek, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I*, Praha 1970, II, Praha 1980.

⁴ I. Lutterer, M. Majtán, R. Šrámek, *Zeměpisná jména Československa*. Praha 1982 a I. Lutterer, R. Šrámek, *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčkův Brod 1997, 2. vyd. 2004.

⁵ R. Šrámek, *Úvod do obecné onomastiky*. Brno 1999.